

KÖRNYEZETALAKÍTÁSI MUNKARÉSZ

CSANYTELEK MÓDOSÍTOTT TELEPÜLÉSRENDEZÉSI TERVÉHEZ

Szeged, 2013. március

Készítette: **dr. Maszlovér Petra**

okl. tájépítésszmérnök

TK 11-0322

Vakula Réka

okl. tájépítésszmérnök

K/2 01-5261

Tartalomjegyzék

1. ZÖLDFELÜLETI RENDSZER VIZSGÁLATA

1.1. Zöldfelületi rendszer

1.2. A zöldfelületi rendszer funkciói, szerepe

1.3. A kondicionáló célú zöldfelület típusai

1.4. Közcélú, közhasználatú zöldfelületek

1.4.1. Korlátlan közhasználatú zöldfelületek

1.4.1.1. Közlekedési zöldfelületek - zöldsávok, fasorok

1.4.1.2. Zöldterületek (közparkok, közterek, közkertek)

1.4.1.3. Ökológiai folyosókról, zöldfolyosókról

1.4.2. Korlátozott közhasználatú zöldfelület

1.4.2.1. Jelentős zöldfelülettel rendelkező intézmények

1.4.2.2. Zöldfelületi jellegű intézmények

1.4.3. Közhasználat elől elzárt zöldfelületek

2. ZÖLDFELÜLETI ELLÁTOTTSÁG ÉRTÉKELÉSE

3. ZÖLDFELÜLETI FEJLESZTÉSI JAVASLATOK

3.1. Korlátlan közhasználatú zöldfelületek fejlesztési lehetőségei

3.2. Korlátozott közhasználatú zöldfelületek fejlesztési lehetőségei

3.3. Közhasználat elől elzárt zöldfelületek fejlesztési lehetőségei

4. TURIZMUS

5. ÖSSZEFOGLALÓ ÉRTÉKELÉS

Mellékletek

Utcafásításra ajánlott fajok

Szűk utcák fásítására, légvezetékek alá alkalmas fajok

Sövénynek alkalmas növények a közterületeken

Mezőgazdasági, ipari területek fásítására alkalmas fajok

1. ZÖLDFELÜLETI RENDSZER VIZSGÁLATA

1.1. Zöldfelületi rendszer

A település növényzete, a kertek, parkok, erdők, út- és térfásítások, természetű felületek együttesen alkotják a település zöldfelületi rendszerét. A zöldfelületek együttese a település komplex rendszerének egyik alrendszere. Megkülönböztetését és önálló kezelését az indokolja, hogy a zöldfelületi rendszer döntően természeti alkotó elemek együttese, szemben a település többi, döntően művi részrendszerével, valamint az, hogy a zöldfelületi rendszer elsősorban a tágabb települési környezet természeti elemeivel, természeti részrendszerei által meghatározott. A zöldfelületi rendszer egyes alkotóelemei közötti szorosabb ökológiai kapcsolat, illetve a tágabb táji-természeti adottságoktól való függés teszi szükségessé az egyes zöldfelületek összességének egységes és önálló rendszerként való kezelését ökológiai szempontból.

A zöldfelületi rendszer a települések különböző, terület-felhasználási egységeiben található növényborította felszínének folyamatos, összefüggő hálózattá szerveződése, amelynek elemei között térszerkezeti és funkcionális kapcsolat jön létre.

A zöldfelületek vizsgálatakor a település növényzettel tartósan vagy időszakosan fedett, biológiailag aktív felületeit vizsgáltuk. Alapvető rendeltetésük szerint elsődlegesen termesztési és elsődlegesen kondicionáló célú zöldfelületeket különítettünk el. A termesztésekhez az erdők, a gyümölcsösök, a szőlők, a szántók és a gyepterületek tartoznak. Kondicionáló zöldfelület minden olyan zöldfelületi elem, amelynek célja kommutatív hatások kifejtése. Éles határokat húzni közöttük nem lehet, mert a termesztési célú erdő, gyepterület, mezővédő erdősáv ugyanúgy kifejti környezetvédelmi, tájökölógiai és tájképi hatásokat mint az utakat, a vízfolyásokat kísérő növényzet különböző elemei.

A növényzettel fedett különböző rendeltetésű területeknek azonban közös tulajdonsága, hogy a növényegyüttesek jelentős nagyságú asszimiláló, párologtató, zöld levéltömegük következtében sajátos szerepet játszanak a település környezeti adottságainak és viszonyainak alakításában.

1.2. A zöldfelületi rendszer funkciói, szerepe

— Ökológiai szerep

A települések ökológiai adottságai javításának egyik legfőbb eszköze a növény. A zöldfelület erőteljesen módosítja a helyi klíma alakulását. Kedvezően befolyásolja a hő- és vízháztartási viszonyokat, a levegő szennyezettségének mértékét, valamint csökkenti a zaj és rezgés terjedését. A növényzettel borított területek tehát előnyös hatásokat fejtenek ki a település környezetminőségére, és elősegítik a lakosság fiziológiai közérzetének javulását.

— Funkcionális szerep

Számos olyan létesítmény található a település területén, amelyek feladatukat csak úgy tölthetik be, ha növényekkel betelepített külső terekkel, kertekkel épülnek meg (iskolák, óvodák stb.). A közparkok, játszóterek használati értékét a telepített növényanyag döntően meghatározza. Egyes funkciók ellátására csak növényzettel betelepített területek alkalmasak (pl. temetők).

— Településszerkezeti szerep

A település növényzetének, a város zöldfelületeinek fontos szerepük van egyrészt a település szerkezeti tagolásában: egyes településrészeket, létesítménycsoportokat, létesítményeket, vagy épületeket egymástól elválasztanak, lehatárolnak, a környezet zavaró hatásaitól védnek. Másrészt a zöldfelületek a település egyes területi egységeit egymással és ezek együttesét a környező tájjal összekapcsolják, egészzé szervezik. Ez a településszerkezetet tagoló, formáló szerep elsősorban a zöldfelületi rendszerek kialakításánál nyer különös jelentőséget.

— Vizuális-esztétikai szerep

A növényzettel borított parkok, utcák hozzájárulnak a település karakterének, arculatának kialakításához, részt vesznek a település szerkezeti tagolásában, valamint elfedik, takarják az elönytelen részeket. A zöldfelületek a település egyes területeit egymással és a külterülettel kapcsolják össze, szervezik egészzé. A növény a települési környezet fontos alkotórésze, hiszen szorosan hozzátartozik a vizuális megjelenéshez.

1.3. A kondicionáló célú zöldfelület típusai

A kondicionáló célú zöldfelületek növényzettel fedett területek, ültetvények, amelyek az embert részint közvetlenül, részint közvetve érvényesülő közjóléti hatásokkal szolgálják. A közcélú zöldfelület közösségi tulajdonú és a település egész lakosságát vagy a lakosok egy körét szolgálja.

A települések zöldfelületei, zöldfelületi létesítményei a használat jellege és a tulajdonviszonyok szerint két csoportba sorolhatók:

- Közcélú zöldfelületek
- Magántulajdonú zöldfelületek

A közcélú zöldfelületek használatukat tekintve az alábbi típusokba sorolhatók:

- Korlátlan közhasználatú zöldfelületek
- Korlátozott közhasználatú zöldfelületek
- Közhasználat elől elzárt zöldfelületek

A következőkben az alábbi csoportosításban tárom fel a vizsgált területen található zöldfelületeket. Csanytelek zöldfelületi rendszerének vizsgálata után fogalmazhatjuk meg majd a fejlesztési javaslatokat.

1.4. Közcélú, közhasználatú zöldfelületek

A közcélú, közhasználatú zöldfelületek rendszerint önkormányzati vagy állami tulajdonú területen (telken, földrészleten) létesülnek, közcélokat szolgálnak, azaz bárki számára rendelkezésre állnak, használatuk nem korlátozott. Létesítésükről, fenntartásukról a közösség, azaz az önkormányzat vagy az állam gondoskodik. Közcélú, közhasználatú zöldfelületek a közparkok, a közkertek, az út- és térfásítások.

1.4.1. Korlátlan közhasználatú zöldfelületek

A korlátlan közhasználatú zöldfelületek a zöldfelületi rendszer legfontosabb elemei mind kondicionáló, mind esztétikai hatásuk miatt.

1.4.1.1. Közlekedési zöldfelületek - zöldsávok, fasorok

A települések belterületén, a közlekedési pályák mentén telepített zöldsávok a zöldfelületi rendszer összekötő elemei, a tömbszerű zöldfelületi létesítmények, valamint a környező erdők és fás állományok kapcsolatának megteremtésével javítják a település ökológiai adottságait (pl. átszellőzésének elősegítése). A közlekedési területen létesített zöldsávok a légszennyezésnek és a zajterhelésnek legerősebben kitett zónákban, az útpálya és

Domináló örökzöldek

Szép platán fasor a Radnóti utcában

a járdák, valamint az épületek fizikai elválasztásával mérséklük a környezetterhelést, a por-, a korom- és a szén-dioxid megkötéssel, valamint a zajszűréssel.

Csanyteleken a közterület fásításra, illetve az út menti fasorokra jellemző, hogy fafaj szempontjából általában nem egységesek és sok helyen hiányosak a fasorok. Egységes,

idős faállományú szép fasor csak a Radnóti utcában és a Síróhegyi mezőgazdasági telep útja mentén található.

A település belső utcáinak közterületi zöldsávjaiban döntő többségben a gyümölcsfa fajok (meggy, szilva, cseresznye, dió stb.) kaptak helyet. Sok esetben az utcafront zöldsávjaiba az egységes, rendezett fasorok helyett tájidegen oszlopos örökzöldeket telepítettek. A légvezetékek alatt sok helyen magasra növő fafajokat ültettek.

A közterületek zöldsávjaira az ötletszerű telepítés jellemző, ezáltal nincs egységes utcakép. A forgalmas utak zöldsávjaiban nem találhatók elválasztó cserjesávok, amelyek védenék a gyalogosforgalmat a gépkocsiforgalom káros hatásaitól.

1.4.2. Zöldterületek (közparkok, közterek, közkertek)

A *közparkok* rendeltetése az, hogy a lakosság számára szabadon elérhető módon biztosítsa a napi és a hétvégi szabadidő szabadban való eltöltésének kedvező feltételeit a településen belül. A közparkok a lakólétesítmények vagy a munkahelyek közvetlen közelében, vagy a nagyobb vonzáskörzettel rendelkező, nagyobb területegységeket ellátó közparkoknál, a lakóhelyektől rövid időn belül elérhető területen létesülnek. Közpark kialakításának céljára olyan terület alkalmas, amely legalább 1 ha nagyságú és legkisebb oldalmérete is nagyobb, mint 80 m. Kondicionáló szerepük a növényállomány függvénye. A közpark egy adott település valamennyi lakójának „közös pihenőkertje”. A közparkok általában több funkcióval rendelkeznek.

A *közkertek* a közparkokhoz hasonló funkciókat, vagy annak egy részfunkcióját látják el, de a közparknál kisebb területűek és kevésbé intenzíven fenntartottak.

A *közterek* esetén a díszítő funkció az elsődleges, intenzíven fenntartottak, a használati jelentőségük nem olyan összetett, mint a közparkoké.

Volentér János tér

Csanytelek központjában található a 0,36 ha nagyságú közpark, a Volentér János tér. A tér központi fekvéséről tanúskodik, hogy szomszédos a település templomával, valamint vele szemben található a Faluház, a tér túloldalán pedig a Polgármesteri Hivatal és a Napközi Otthonos Óvoda áll. A téren különböző fajtájú és korú lombos fákat, valamint összefüggő gyepfelületet találunk. A tér szerkezetiileg két részre oszlik,

Volentér János tér

nagyobbik része a templom felé esik, majd burkolt aszfaltos úttal elválasztva találjuk a tér további területét. A közpark rendeltetésénél fogva elsősorban díszterként funkcionál. Sajnálatos módon hiányoznak az egyéb szabadidő eltöltését segítő további funkciók, pl.: pihenést, játékot, s egyéb szabadidős tevékenységet szolgáló kertrészek.

Hiányzik a térről egy köztéri szobor, térinstalláció, amely tovább emelhetné az ünnepélyes „főtéri” funkciót. A korábban a parkban lévő Milleniumi emlékművet áthelyezték a Polgármesteri Hivatal előtti kiteresedésbe, így jelenleg az egykori emlékmű beton talapzata éktelenkedik a zöldfelületben. A meglévő növényállomány ötletszerű elhelyezése a koncepció nélküli téralakításról árulkodik. Hiányoznak a lakosok pihenését szolgáló padok, egyéb utcabútorok, valamint a teret feltáró sétautak.

Milleniumi Emlékmű

A Polgármesteri Hivatal előtt, a Kossuth Lajos utca és Baross Gábor utca kereszteződésében található háromszög alakú kis kiteresedésben kapott helyet Csanytelek Milleniumi Emlékműve, melyet Magyarország ezer éves fennállásának emlékéül állítottak 1896-ban. Az emlékmű hátterét egy koros tiszafa (*Taxus baccata*) adja. A

Csanytelek - Strasbourg emlékkő

Milleniumi Emlékmű ellenpontjaként a zöldfelületben 1994-ben az Európához tartozás jelképeként „Csanytelek

Strasbourg” márvány emlékkövet állítottak zászlótartóval.

Díszítésként mészkövekből álló sziklakertet alakítottak ki különböző évelő és örökzöld növények beültetésével.

Az emlékművek környezetének kialakításában tükröződik a környezet esztétikai értékének növelési szándéka, azonban térszervezése és kialakítása táj-és kertépítészeti szempontból kifogásolható.

Milleniumi Emlékmű

1.4.1.3. Ökológiai folyosókról, zöldfolyosókról

Az ökológiai folyosók összefüggő, vagy megszakított „típegőkövekből” álló élőhelysorozatok, amelyek kapcsolatot teremtenek a magterületek között, így elősegítik, illetve lehetővé teszik a fajok migrációját és ez által a géncterét, továbbá lehetővé teszik, hogy a vándorlás révén bizonyos hatások elöl a fajok kitérjenek. Az

ökológiai hálózatok fejlesztése csak tudatos zöldfelület növeléssel, zöldfolyosó-hálózat kialakításával történhet, ami nemcsak az élővilágot, hanem az emberi létminőséget is szolgálja.

Az ökológiai folyosókkal tévesen szinonimként értelmezett *zöldfolyosók* szintén az ökológiai hálózat részei, de nem fedik le az ökológiai folyosó fogalmát, hanem annak egy típusát alkotják. Amíg az ökológiai folyosók a hálózat elsődleges alkotói és fő elemei, a természetes élőhelyrendszer maradványai, addig a zöldfolyosókat az ember alakítja ki. Zöldfolyosót alkotnak az utat kísérő árok, fa- vagy bokorsorok, a településen folyamatosan meglévő kertek stb. Ezek általában nem természetes, nem komplex és nem önfenntartó rendszerek. Ugyanakkor szerepük jótékony hatású a biológiai változatosság fokozásában, a helyváltoztató mozgások lebonyolításában. Az ember által létrehozott zöldfolyosók hozzájárulhatnak bizonyos fajok elterjedésének, migrációjának elősegítéséhez.

Csanytelek területe is beletartozik az országos ökológiai hálózatba. Magterület, ökológiai folyosó és puffterület is egyaránt megtalálható a Tisza mentén.

Település központba ékelődött erdők

Az erdők a zöldfelületi rendszer legmarkánsabb, legerősebb kondicionáló hatású elemei. Biológiaiilag aktív zöldfelület arányuk 95-100%. A csápos településszerkezet miatt a település belterületébe külterületi erdőfoltok ékelődnek be. Ezek pozitív hatásai azonban érezhetőek a település zöldfelületi rendszerében. Többségük gazdasági vagy védelmi erdő, elsősorban nyárfából és akácból álló telepítések. Közjóléti szempontból azonban kevésbé vehetők figyelembe.

A településen a fóliázás mellett a kertségekben kisebb erdőtelepítések is történtek az utóbbi években. Ezek közül jelentősebb a 054 hrsz.-ú nyáras, a 065 és 05/46 hrsz.-ú akácos és a 023/42-43 hrsz.-ú feketefenyő erdőfolt.

1.4.2. Korlátozott közhasználatú zöldfelület

A település közcélú zöldfelületeinek egy része korlátozott közhasználatú. A használatnak feltételei vannak, a használók köre valamilyen szempontból behatárolt. A korlátozott közhasználatú zöldfelületek közé tartoznak a zöldfelületi jellegű, valamint a jelentős zöldfelülettel rendelkező intézmények.

1.4.2.1. Jelentős zöldfelülettel rendelkező intézmények

A közintézmények egy részére jellemző, hogy rendeltetésük betöltéséhez megfelelően kialakított kertre, zöldfelületre van szükség. A település életében főleg kondicionáló és esztétikai szerepet töltenek be.

Szent László Általános Iskola és Községi Könyvtár

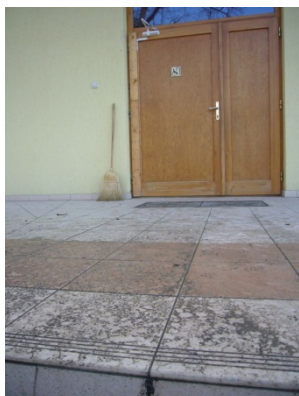
Az iskola zöldfelületi rendszere három térrészre különíthető: előkert, játszóudvar, és hátsó foci-pálya. Az előkert főként a tanulók kerékpárjainak tárolására szolgál. Az iskolaépületek által körbevett középső játszóudvar szolgál a gyerekek kinti szabadidős tevékenységének eltöltésére. Az udvaron egy-két fából készült játszóeszköz nyújt lehetőséget a gyermekek készségeinek fejlesztésére. A kertrészletben néhány korosabb díófa és új telepítésű kis fa található. A játszóudvar homok burkolatú, csak a kevésbé használt területeken található gyepfelület. A hátsó iskolaudvar részen helyezkedik el az aszfaltos foci-pálya. Néhány méter szélességben kíséri csak gyepfelület. Összességében elmondható, hogy az iskolakertre a kertépítészeti elvek nem érvényesülnek, egyhangú növényzettel rendelkezik, és nem képvisel különösebb esztétikai értéket. Hiányoznak a térhatároló fásítások és az egységesen megtervezett, több funkciót ellátó zöldfelületek.

A jelenlegi játszóudvar

Napközi Otthonos Óvoda

A Kossuth Lajos utcában található óvoda épületét és kertjét a korábbi években felújították és korszerűsítették. A kisgyermeket jól felszerelt, tágas óvoda udvar várja. Az elavult játékokat fokozatosan lecserélték, több

ütemben sikerült megvásárolniuk a különböző mozgásformák gyakorlását elősegítő készségfejlesztő

játékokat. A meglévő óvodakert az óvoda belső terének folytatását jelenti a szabadban. A természet megismerésére, a növények és állatok megfigyelésére

Játékokkal felszerelt óvodakert

madáretetőket helyeztek ki a fákra, valamint veteményes kertet alakítottak ki. Az óvodakert növényállománya azonban még fejlesztésre vár. Továbbá megnehezíti az ott dolgozók munkáját, hogy a kert teljes területe homokos, így száraz és nedves időben is egyaránt nehéz a felületek tisztán tartása.

Polgármesteri Hivatal

A Volentér János téren található Polgármesteri Hivatal belső kertje és udvara két funkciót lát el. Egyrészt parkolókat és géptárolókat alakítottak ki a telek hátsó részében, másrészt az épülethez közel egy aprócska pihenőkert részletet különítettek el. A kertben több koros fenyőfa található, melyek alá puszpáng bokrokat ültettek. A rendelkezésükre álló teret azonban a növények benőtték, így az átközlekedést akadályozó zsúfolt kertrészlet alakult ki.

A túlkoros puszpáng bokrok

Faluház, e-Magyarország pont

A Kossuth Lajos utcában található Faluház, Csanytelek közösségi színtereként szolgál, melyet a közelmúltban újítottak fel. Civil szervezetek rendezvényeinek helyszíne, közgyűlések, Mikulás- és karácsonyi ünnepek, gyermekműsorok, szilveszteri mulatságok és kisebb vásárok színtere. Az épülethez azonban csak egy csekély méretű kert tartozik. Ez jelenleg sajnos nem tölt be közösségi kert szerepet. Az udvar gyepes, fás szárú növényzet nem található rajta. Kondicionálási szempontból és esztétikailag sem képvisel értéket a település zöldfelületi rendszerében.

A Faluház méltatlanul rendezett udvara

Remény Szociális Alapszolgáltató Központ

Az idősek otthonaként működő központ L-alakú kertjének kialakításában kertépítészeti elvek nem érvényesülnek. Az idősek pihenését szolgáló zöldfelület sajnos nem

Az átalakításra váró kert

megfelelően kialakított. A néhány évelő növényen kívül korosabb fák jelentik a kert csekély esztétikai értékét. Hiányzik a kertben a különböző funkciók kialakítása, melyeket gondosan megtervezett, minden évszakban szemet gyönyörködtető növények határolhatnának.

Nepomuki Szent János rk. templom

Az egyházi tulajdonban lévő intézmények kertjei magas ökológiai és esztétikai értéket hordoznak, pihenőkertként funkcionálnak, és hozzájárulnak a település zöldfelületi rendszerének sokszínűségéhez. A csanyteleki templomot az elmúlt évben európai uniós forrásból felújították, kertjében a templom körül új téglaburkolatú járdát építettek, az utcafront felől pedig igényes és szép kerítést emeltek. A kert átépítése azonban sajnos nem történt meg. Díszítő és kondicionáló értéket a kertben lévő néhány koros fa és cserje jelenti. A templomkertben a település két egyedi tájértéke is megtalálható: a Szentek szobra, mely magas posztamensen álló szobor a kerítés vonalában, és egy feszület (kőkeresztben lévő festett korpusz az alatta imádkozó Mária alakjával), mely az előzővel szimmetrikusan helyezkedik el.

Templomkert

1.4.2.2. Zöldfelületi jellegű intézmények

A zöldfelületi jellegű intézményeknek a használati funkciójukon kívül jelentős kondicionáló és esztétikai szerepkörük is van. A különböző rendeltetésű zöldfelületek hozzájárulnak a lakosság zöldfelületi ellátásához is. Ezeknek a település területén való rendezett térbeli elosztására, illetve az egyes elemek közötti kapcsolatok kialakítására is gondot kell fordítani.

Temető

A főbejárathoz közel található a ravatalozó, amely közvetlen környezetét nem díszíti reprezentatívabb, ünnepélyesebb kertrészlet. A temetőben szilárd burkolatú közlekedési felület csak a főbejárat és a ravatalozó között található. Az épület közvetlen közelében a település két egyedi

Egyedi tájérték a temetőben

tájértéke is megtalálható (harangláb, fészület). A temető parcellái zsúfoltak, az egyes sorok között szűk hely van. Az egyes parcellákat gyepes útközök tagolják. A temető összefüggő parcellarendszerről áll, főbb felvonulási utak, kiteresedések pihenő és megemlékező kertrészletek nem találhatóak. Az új sírokat az utolsó kijelölt parcellákban alakítják ki. A temető területének nagysága nem elegendő, bővítési terület kialakítása feltétlenül szükséges.

A temető területén parkolásra kijelölt hely nem található, a vendégek az utcafronton kiépített parkolókat használják, melyek temetésekkor sokszor zsúfolásig megtelnek. halottak napján, nagyobb létszámú temetések esetén az érkező gépjárművek a környező utcákban parkolnak.

A ravatalozótól feltároló büfé látványa

A temető növényállománya szegényes, a parcellákat és egyes utakat nem kísérik fasorok. A védőfásítás sem megoldott, amely több tájhasználati konfliktust is jelent.

Meglehetősen kizökkentő, hogy a ravatalozónál állva a Radnóti utcán hirdető helyi büfé kínálatának látványa tárul elénk.

A Csanytelek területén található egyházi tulajdonú temető fenntartása és felújítása egyaránt problémás.

Futballpálya

A Bercsényi Miklós utca, Gárdonyi Géza utca és a Jókai Mór utca szegletében található Csanytelek futballpályája. Területe rendezett, gyepes sportpálya. A helyi sportegyesület rendszeresen használja edzések és mérkőzések helyszínéül. A pálya közvilágítása megoldott. Két labdarúgó kapu és kispadok szolgálják ki infrastruktúráisan a játékosokat és a szurkolókat.

A futballpálya gyepfelülete

Sportcsarnok gyepes területe

A Szent László Általános Iskola mellett lévő több önkormányzati tulajdonú telken található nagyméretű gyepes tér, melyen szabadtéri rendezvényeket, búcsúkat,

sportnapokat tartanak. Az iskolások szünetekben, délutáni napközis foglalkozásokkor, szabadidő eltöltésére, valamint különböző sporttevékenységek gyakorlására használják. Távolugró pályát alakítottak ki az iskola épületéhez közelebb eső telekhatár mentén. A vizsgált terület a környező utcák mentén fásított. Nagyméretű összefüggő gyepfelülete miatt a terület jelentős kondicionáló szerepet tölt be a település zöldfelületi rendszerében.

A távolugró pálya

1.4.3. Közhasználat elől elzárt zöldfelületek

A közhasználat elől elzárt kondicionáló célú zöldfelületek a magánkertek, a zárt intézményi, illetve vállalati területek zöldfelületei, valamint a véderdők, védőterületek területei. A magán, vagy intézményi tulajdonú kertek növényzete nemcsak a tulajdonos, hanem a település egésze szempontjából is értéket jelent. E területek kialakítása, a biológiailag aktív felületek aránya és a területek ápoltsága az egész település helyi klimatikus, levegőtisztasági, településhigiéniai adottságait befolyásolják, sok esetben jelentősen alakítják. Ezért is indokolt e zöldfelületek létesítésének önkormányzati szabályozása.

Lakókertek

A településképet jelentősen befolyásolja a lakókertek mennyisége és minősége. Csanyteleken általános a hagyományos dísz-előkert és hátsó haszonkert kettős használati módja. Jellemzően az épület körül alakítanak ki hagyományos virágoskerteket, a telek hátsó kertrészei pedig főleg haszonkertként funkcionálnak. Csanytelek lakókertjeit vizsgálva csak kivételes esetekben fedezhetünk fel tudatos, koncepcionális zöldfelületi kialakítást. Sok helyen az előkertekben, utcafronton dominálnak az örökzöld dísznövények. A csápos településszerkezet miatt sokszor a lakókertekbe belekúsznak a természetű főlíák, így a különböző rendeltetésű kertrészek sokszor zavaróan (esztétikailag és funkcionálisan) keverednek egymással.

Jellegzetes lakókert Csanyteleken

Kertségek

Csanytelek az ország egyik legjelentősebb korai zöldségtermesztő helye. Általános a nagyméretű hideg- és melegfóliás termesztés, melyet jórészt a lakóterületi "csápok" közötti, mélyebb fekvésű mezőgazdasági területeken végeznek. Főleg paradicsomot, paprikát, uborkát és káposztaféléket, valamint virágot termesztenek.

Elhagyott fóliasátor

Sok esetben megfigyelhető, hogy tájhasználati konfliktusként jelennek meg a rendezetlen, elhagyott fóliasátrak.

2. ZÖLDFELÜLETI ELLÁTOTTSÁG ÉRTÉKELÉSE

A zöldsávokról és a fasorokról összességében megállapítható, hogy a vizsgált terület utcáiban fő funkciójukat (ökológiai, összekötő szerep) betöltik. Azonban a legtöbb helyen nem lelhető fel egységes, koncepcionális növényalkalmazás, a vizuális és esztétikai értéket csökkenti a túlzottan vegyes, ötletszerű telepítés, amely sokszor zűrzavaros, jellegtelen összevisszaságot kelt a látványban. Sok helyen hiányosak a kialakított utcai fasorok, hiányzik a cserjeszint. Az elavult útburkolatok, a felújítási munkálatok hiánya csökkenti az amúgy értékes zöldfelületi elemek színvonalát illetve érvényesülését az utcaképben.

A településen vizsgált korlátlan közhasználatú közparkok, közkertek, közterek tekintetében elmondható, hogy csak kevés számban találhatóak meg, és a meglévőkénél is legtöbb esetben hiányzik a szakszerű táj- és kertépítészeti kialakítás. A meglévő növényállomány sokszor ötletszerű elhelyezése, valamint az egyes szabadtéri funkciók lehatárolásának hiánya akadályozza, hogy a települési közparkok, közterek és közkertek biztosítsák a lakosság számára a mindennapi szabadidős tevékenység eltöltéséhez szükséges megfelelő helyszínt, és így nem járul hozzá a közösségi találkozóhelyek megteremtéséhez sem. Ezért fejlesztésük javasolt.

A korlátozott közhasználatú jelentős zöldfelülettel rendelkező intézménykertek esetén megállapítható, hogy az infrastrukturális hiányok pótlása és javítása mellett még inkább javasolt a növényállományuk szakszerű fejlesztése. Ezáltal méltó módon betölthetnék a település zöldfelületi rendszerében a kondicionáló és esztétikai szerepüket is.

A vizsgálatban feltárt közhasználat elől elzárt zöldfelületek – a lakókertek, kertségek - esetén a meglévő tájhasználati konfliktusok feloldása és megszüntetése az

elsődleges feladat. A porták rendezettségének megteremtése, esztétikus és funkcionális kialakításuk elengedhetetlen a településkép javításához.

3. ZÖLDFELÜLETI FEJLESZTÉSI JAVASLATOK

A zöldfelületek minden típusának olyan lényeges szolgáltatásai vannak a társadalom számára, amelyek értéket, közvagyonot jelentenek akkor is, ha ezek nem anyagi értékek. A kondicionáló zöldfelületek szolgálják közvetlenül az emberi életminőség javítását. Védelmük, fenntartásuk és fejlesztésük ezért minden civilizált társadalomban a közszolgáltatások része. A kondicionáló zöldfelületek megőrzése, növelése a zöldfelület gazdálkodás tevékenységi körébe tartozik, amely tervezési, létesítési, gondozási és fenntartási feladatokból áll. A zöldfelületekkel szemben támasztott társadalmi elvárások némiképp átalakultak és növekszik a szociális jelentőségük is. Egyre inkább erősödő igény és törekvés, hogy ne pusztán a település és közvetlen környékének zöldfelületeire fordítsunk figyelmet, hanem a táj egészében alakítsuk ki a zöld hálózatot. Fontos, hogy az üdülési, környezetvédelmi szolgáltatások mellett szükséges a természet- és tájvédelmi igények tekintetbe vétele, a biodiverzitás megtartásának és növelésének elősegítése, valamint a tájökölógiai szempontok érvényre juttatása, a táj mozaikosságának és változatosságának növelése, a tájjelleg megőrzése.

3.1. Korlátlan közhasználatú zöldfelületek fejlesztési lehetőségei,

Javaslatok a vizsgált terület utcáiban lévő zöldsávokra, fasorokra

A zöldsávok, fasorok feladata a zöldfelületi rendszerek elemeinek összekapcsolása, zöldfolyosó létrehozása. Kondicionáló és vizuális-esztétikai értékük magas. A település területét átszövő, vonalas jellegű zöldfelületek kapcsoló szerepe jelentős a település egyes zöldfelületi elemei, valamint a település belső és külső területei között.

A település legforgalmasabb útszakasza a Csanytelek-Pusztaszert összekötő 4519-es számú országos mellékút. A forgalomból származó káros hatások mérséklésére elengedhetetlen az utat kísérő zöldsávok fásítása, és a zöldsávok szakszerű kialakítása, növényesítése.

Csanytelek belső utcái mentén csekélyebb a forgalom és szűkebb tér jellemző. Itt a környezetszennyezés általában kisebb mértékű, a gyalogosforgalom azonban nagyobb, így a bioklimatikus és a díszítő szerep meghatározó. Kis lombkoronájú fák, változatos cserjefoltok és sávok telepítése javasolható. A változatosság nem jelent zűrzavaros jellegtelen összevisszaságot, ami ma sajnos sokhelyütt tapasztalható az egyedi telkes beépítésű utcákban.

A vizsgált területen elhelyezkedő utcákra összességében azonos problémákat tártunk fel a zöldfelületi rendszer vizsgálata során, ezért a megfogalmazott fejlesztési javaslatok minden utcára érvényesek.

Utcafásítások

Az utcafásítás a belterületi fás zöldfelületek sajátos, többfunkciós eleme, amelynek a forgalombiztonság növelése mellett jelentős por- és zajszűrő, helyi klímamódosító, a közérzetet javító és esztétikai hatásai vannak. Az utcafásításoknak jelentős szerepük van a településszerkezet kialakításában, illetve a belső zöldfelületeknek a külterületi erdőkkel és fásításokkal való összekötésében. Az utcafásítás általános megjelenési formája a fasor, melyet sövény egészíthet ki. A fásítást úgy kell tervezni, hogy a fák ne takarjanak el szép épületeket, ezzel szemben viszont takarják el a rendszertelen összevisszaságot mutató homlokzatokat. Az út mentén húzódó fasor még a rendetlen utcaképben is a rendezettség látszatát tudja kelteni.

A növénytelepítéssel egységes és harmonikus utcakép alakítandó ki, amely feltételezi az ökológiai igényüket és díszértéküket tekintve is összeillő fajok megválasztását. A növényalkalmazásnál a tájkaraktert célszerű hangsúlyozni, de a településjelleg és a települési övezet rendeltetése is lényeges szempont. Az utakat szegélyező fasoroknak azon kívül, hogy élénkítik a településképet, frissítik a levegőt és árnyékot nyújtanak a közlekedőknek, fontos szerepük van a forgalomterelésben is. Kiemelkedő feladatuk továbbá, hogy kapcsolatot teremtenek az egyes felületi jellegű elemek között. Út menti sorfának azok a fajok alkalmasak, amelyek egyenes törzset és felálló koronát nevelnek, s ágaik nem törékenyek. A településeken a felsorolt tulajdonságoknak még kiváló tűrőképességgel is kell párosulniuk. Ezt a növénycsoportot éri ugyanis a legtöbb károsító hatás: sózás, kipufogó gázok, taposás, a burkolat alatt a talaj szárazsága és levegőtlensége. A talajban lévő közművek javításakor (kábelcsere, csatornajavítás) gyökérzetük súlyos sérüléseket szenvedhet, koronájuknak bírnia kell az időnkénti csonkolást a légvezetékek miatt. Fontos feltétel ezért a jó regeneráló képesség is. Alapvető követelmény az egyöntetűség, amely lendületes, hatásos vonalat visz az utcaképbe. Ezért a fasor azonos fajú, fajtájú egyedekből álljon, a korona kezelése, törzsmagassága egységes legyen. Az átlagos tőtávolság 5-8 méter. A meglévő fasorok pótlásánál az egységes látvány megtartása, illetve kialakítása érdekében az adott területen a leggyakoribb díszfa faj telepítendő. Az egységes arculat elérése érdekében a fák között sövény telepítését javasoljuk. Ezek magassága a néző horizontja alatt kell, hogy maradjon (max. 1,20 m), tőtávolságuk fajtól függően 0,5-1,0 méter. A gypsáv, a végigfutó sövény erősíti a fasor perspektivikus hatását. *A mellékletben szerepelnek az utcafásításra ajánlott fa- és cserjefajok.*

Javasolt ültetés:

- faiskolai anyagot kell ültetni; csemete 2,20 m magas, 8 cm törzs körméretű legyen,
- a fák ültetését ősszel kell elvégezni,
- a közművezetékek figyelembevételével 1x1x1 m-es ültető gödörbe kell telepíteni a fákat, és a gödör aljába trágyát javasolt helyezni,
- rendszeres öntözés javasolt a telepítést követő 1-2 évben.

Az ültetés helyének megválasztásánál gondoskodni kell a telkek szabad megközelítéséről, az útjelző táblák láthatóságáról, a belátási háromszögek szabadon hagyásáról és a gyalogátkelőhelyek beláthatóságáról. Az utcafásítást nagymértékben akadályozzák az utak, utcák egyik vagy mindkét oldalán megtalálható elektromos légvezetékek. A fásításról azonban nem szabad lemondani. Alacsony növésű, gömb koronájú fakkal való fásítás a megoldás, ezek a fajták többnyire 3-6 m magasságot érnek el és növekedésük lassú. *A mellékletben szerepelnek a szűk utcák fásítására, légvezetékek alá alkalmas fajok listája.*

Kiemelt javaslatok egyes utcákra:

- Csanytelek utcái jelenleg döntően gyümölcsfa fajok (meggy, szilva, cseresznye, dió, stb.) jellemzőek, melyek folyamatos cseréje indokolt. Ezt a település *Helyi Építési Szabályzatának 15. § (4) A közterületen gyümölcsfát telepíteni tilos* bekezdése irányozza elő.
- A Radnóti utcában lévő helyi jelentőségű védett természeti értékű fákra kezelési terv elkészítése szükséges.
- A Tiszai út Baross Gábor utca és Aradi utca között lévő hiányos gömb akácfa sor pótlása javasolt az egységes fasor és utcakép kialakítása céljából.
- A meglévő útfásítások közül megőrizendő fasornak javasolt a Síróhegyi mezőgazdasági telep útja menti platánok, valamint a Radnóti utca platán fasora.
- A tervezett elkerülő út mentén, valamint a településbe be- és kivezető forgalmi utak mentén fokozottan a tájban előforduló, őshonos fafajok alkalmazása javasolt, melyek elősegítik az utak tájbaillesztését.

Véderdő fásítások

A védőfásítások célja többféle lehet: az élőhelyek védelme, a lakóterületek elválasztása az ipari, gazdasági területektől, a káros áthatások (pl.: füst, por, zaj stb.) mérséklése, a látványvédelem, a környezet állapotának javítása, az emberi környezet, a táj, a természet védelme, a táj tagolása.

A Terv az alábbi véderdő fásítási javaslatokat teszi:

- Az új hulladékkezelő telep körül min. 50 m-es védőfásítás telepítése szükséges, az erdőtelepítésnél ajánlott fafajok felhasználásával.
- Ültetési kötelezettséget ír elő a Terv a gazdasági területek lakóterület melletti, valamint a temető lakóterület felőli részén min. 20,0 m széles sávban.
- A külterületi fejlesztési elképzelések közül a szeméttelep rekultiválása, az új szennyvíztisztító kialakítása során, a tervezett dögműtelep telep elhelyezésére javasolt területen, valamint a mezőgazdasági üzemközpontok körül védelmi célú erdők telepítése javasolt. A telepítések erdőtervek szerint végezhetők.
- Ugyancsak megoldandó a tervezett országos mellékút, valamint mezőgazdasági földutak védőfásításának biztosítása is.

Az erdősítésre használhatók az őshonos, tájra jellemző fafajok, mint a fehér- (*Populus alba*) vagy szürkenyár (*Populus x canescens*) magyar kőris (*Fraxinus angustifolia subsp. pannonica*), mezei szille (*Ulmus minor*) és mezei juhar (*Acer campestre*) elegyítve, valamint a cserjeszintben egybibés galagonya (*Crataegus monogyna*), kökény (*Prunus spinosa*), közönséges fagyal (*Ligustrum vulgare*) és vadrózsa (*Rosa canina*). Fásításokkor arra kell törekedni, hogy a fasorok, erdősávok ne merev vonalakat képezzenek, hanem változatos, természetes formák alakuljanak ki. Ügyelni kell arra, hogy a fásítás a szomszédos területek rendeltetését ne akadályozza, és a vezetékes közműveket ne zavarja.

A Szabályozási Terv Környezetkialakítási munkaréséhez tartozó Tájrendezési és Környezetalkítási javaslati tervlapon az alábbi kategóriákat jelöltem meg:

- Telepítendő jelentősebb út- és utcafásítás
- Vegyes egységes fasor hiányzó egyedek pótlásával
- Egységesen megőrzendő fasor
- Helyi jelentőségű védett természeti érték

Közparkok, közkertek

Volentér János tér

A közpark Csanytelek valamennyi lakosának „közös pihenőkertjévé” fejleszthető. A jelenlegi rendeltetésén kívül a téren egyéb szabadidős kapcsolódást segítő funkciók kialakítása szükséges. Kialakíthatunk pihenőtereket padok, illetve árnyékoló pergolák elhelyezésével. Fontos, hogy maradjon egy nagyobb, összefüggő

gyepfelület, mely a mozgást igénylő szabadtéri tevékenységek vagy közösségi megmozdulások színteréül szolgál. A tér a környezet kertészeti rendezésével egyidejűleg, szobrok elhelyezésével, pihenőhely kialakításával elsősorban díszterként funkcionálhat. A korábban elmozdított Milleniumi emlékmű visszahelyezése javasolt a meglévő talapzatra. A közparkot az év minden szakában használják, ezért gondoskodni kell a park területén tavaszi-ősz virágdíszről, késő őszi termésről, télen örökzöld lombokról és színes vesszőkről. A közpark fenntartása extenzívebb, használata intenzívebb, ezért növényalkalmazásnál ne használjunk különleges igényű vagy megjelenésű dísznövényeket. Térbeli elrendezésükkor pedig ügyelni kell a közbiztonsági szempontokra is, ezért a park legyen átlátható, hogy véletlenül se adjunk lehetőséget a nemkívánatos használatra. A park nem csak a szabadtéri tartózkodás helye, hanem sokak számára egyszerűen átjáró terület, ezért jól megtervezett, a teret feltáró sétautak kialakítása szükséges. A Volentér János tér színvonalas kialakításhoz kertépítészeti kiviteli terv készítése szükséges.

Milleniumi Emlékmű

A Milleniumi Emlékmű és a „Csanytelek-Strasbourg” márvány emlékkő kedvezőbb érvényesüléséhez méltó környezetet kell teremteni, mely fokozza az ünnepélyességet. Megfelelő növények kísérésével keretet adhatunk a térkompozíció érvényesülésének. Az emlékmű és az emlékkő környezetének szakszerű kertépítészeti rendezésének célja a szobrok térbeli kompozíciójának felfoghatóvá tétele a szemlélődők számára. Az emlékmű környezetében kialakított sziklakert létjogosultsága kertépítészeti megkérdőjelezhető, mivel kövek művészi alkalmazásának csak ott lehet igazán helye, ahol a kő a környező tájban otthonos, ahol a létesítendő kőkert szűkebb körzetében is előfordul. A későbbiekben, amennyiben a Milleniumi Emlékmű visszakerül a Volentér János téri közparkba, a jelenlegi térkompozíció táj- és kertépítészeti újragondolása elengedhetetlen.

Tervezett játszótér

Csanytelek Önkormányzata Európai Unió pályázaton vett részt, melynek keretein belül a település központjában, az óvodával szomszédos telken kívánják kialakítani az új játszótér (Kossuth Lajos u. 14.). Hintákra, homokozóra, különböző készségeket fejlesztő mászó játékokra, drótkötélpályára és rugós játékokra pályáztak. A tervezett játszótér területe jelenleg új fakerítéssel van körbevéve. A játszótér a gyerekek egészséges fejlődését, képességeinek, készségeinek és ismereteinek bővítését szolgálja. A telepített játszóeszközök kiválasztásakor figyelembe kell venni, hogy az egészen kicsi óvodásoktól a kamaszokig, mindenki számára érdekes és fejlesztő eszközöket helyezünk ki. Fontos szempont, hogy az öt különböző mozgásforma mindegyikét kielégítsék a választott játékok. Ez a lengés, forgás, egyensúlyozás, csúszás és a mászás. A telepített játszóeszközöknek kivétel

nélkül előírt tanúsítvánnyal kell rendelkezniük. Esésmagasságuktól függően a védőtávolságukon belül az előírásoknak megfelelő ütéscsillapító burkolatot kell telepíteni. A játszóteret célszerű sövényel körbehatárolni a káros környezeti hatások (légszennyezés, zaj, zavaró vagy nemkívánatos látvány) kiszűrése érdekében. A játszótér növényanyagának gondos kiválasztásának és szakszerű elrendezésének a helyi adottságok, a növények ökológiai igényei és a játszótér követelményei szerint kell történnie. A telepített növények között mérgező boggyót, virágút vagy hajtásút ültetni szigorúan tilos.

3.2. Korlátozott közhasznátú zöldfelületek fejlesztési lehetőségei

Jelentős zöldfelülettel rendelkező intézmények fejlesztési javaslatai

Szent László Általános Iskola és Községi Könyvtár

Mivel az iskola épületének korszerűsítése az elmúlt években megtörtént, az iskola kertjének felújítása és továbbfejlesztése elengedhetetlen a diákok megfelelő tanulójátékos környezetének megteremtéséhez. Az alábbi zöldfelületi fejlesztési elveket fogalmazhatjuk meg, melyek pontos kidolgozásához táj- és kertépítész által készített kiviteli tervekre van szükség.

Az iskolakert feladata igen sokrétű: a fogadótér (előkert) az iskolaépületet helyezi díszes kertbe, a zsibongó (középső udvar) a gyerekeknek nyújt kikapcsolódást az óráközi szünetekben, a sportkert a testnevelési órák és a tanórán kívüli sporttevékenységek helyszíne, a pihenőkert és a napközisek játszókertje, a tanulás utáni pihenés, felüdülés területe.

Az iskola előkertjében rendezni kell a kerékpártárolás rendjét, valamint díszkert kialakítása javasolt. A középső játszóudvar homokburkolatát célszerű lecserélni vízáteresztő burkolatra, gyepra, amelyek megakadályoznák, hogy a diákok lábbelijükkel behordják a homokot az épületbe. Növényekkel, árnyékolókkal gondoskodni kell a játszóudvar megfelelő mértékű árnyékolásáról. Javasolt az udvaron lévő játszóeszközök fejlesztése is.

Az iskolaudvar gyér növényzetének fejlesztése elengedhetetlen, mivel a növényzetnek alapvető térhatároló, mikroklíma-javító, zaj- és porvédő és esztétikai hatása van. Mindezek mellett a kertben fokozottan meg kell jelennie az ismeretterjesztésnek, oktatásnak és a környezeti nevelésnek. A helyesen kialakított és megfelelően fenntartott iskolakert nagyban hozzájárulhat a diákok ökológiai szemléletének megalapozásához, illetve javításához, a növény- és állatfajok és az ezek közötti kölcsönhatások megismeréséhez, és ezen keresztül a természet megszerettetéséhez és védelméhez. Megfelelő adottságok mellett szabadtéri tanórák megtartására is lehetőség nyílt az iskolakertben. Az iskolakert egészének kialakításakor törekedni kell a változatos, színes növényalkalmazásra, illetve a növények igényeinek megfelelő elhelyezésre, társításra és gondozásra. Elsősorban a

tájegységre jellemző honos növények kerüljenek az iskolakertbe, illetve megtalálható legyen benne a környékbeli parkokban és díszkertekben alkalmazott gyakoribb díszfák és cserjék bemutatása. Mindezek mellett a forgalomtól távolabb eső területekre telepíthetünk olyan tananyagban tanult honos cserjéket, melyek termésükkel, ágszerkezetükkel csalogatják a madarakat.

A hátsó udvarban lévő futballpálya elavult, összetöredezett beton burkolatát a gyermekek egészségének megőrzése érdekében a későbbiekben célszerű műfüves, vagy öntött gumiburkolatú pályára lecserélni. Tovább erősítheti az iskolai sportolás népszerűségét, ha a pálya mellett szurkolásra alkalmas környezet-architektúra elemeket alakítunk ki (pl.: kettős hosszú ülőfelületet, eredménytáblát, ivókutat).

A sportolásra és különféle szabadidős tevékenységekre alkalmas iskolakert olyan rendezettségű zöldfelületi közösségi helyszín is, amely átmenetet képez a magánterületek és a közparkok között. A sportkert tanítási időn kívüli esetleges nyilvánossá tétele elősegíthetné, hogy az összeverődő diáktársaság szem előtt maradjon, ezáltal a sportolás körülménye is biztonságosabban megoldható. Hosszú távú kitekintést igényel az iskola vezetésétől olyan sport-tevékenységek bevonása az iskola pedagógiai programjába, melyek az iskola kerítésén túl húzódnak. Ilyen lehet az iskola bekapcsolása a helyi kerékpárút hálózatba vagy túraútvonalakba; egy, az iskolakörnyéki parkban tudatosan kialakított futópálya; továbbá kapcsolatfelvétel és együttműködés helyi sportközpontokkal, futóversenyekkel vagy lovas tanyákkal, ezáltal erősítve a helyi civil közösségek közötti együttműködést.

A fent megemlített fejlesztési elvek megvalósulása esetén egy egységesen megtervezett, több funkciót ellátó intézményi zöldfelület jöhet létre, mely jelentős szereppel bírhat Csanytelek zöldfelületi rendszerében.

Napközi Otthonos Óvoda

Az óvoda játszóudvarának zöldfelületi fejlesztésére az alábbi javaslatok fogalmazhatók meg.

Az óvoda kerítése mentén elengedhetetlen a sűrű cserjesáv vagy akár sövény telepítése, mely védi a kertet a zaj- és porszennyeződésektől, valamint segít megőrizni a terület zártságát, intimitását, hiszen az utcafront menti kerítés mellett elhaladó járókelők kikökhenthetik az óvodásokat az udvarban történő játékból, feladatmegoldásból.

Az óvodakert térbeli funkcionális tagolását mindenképp ki kell alakítani, mivel fontos, hogy az egyes csoportok egymás zavarása nélkül tarthassanak szabadtéri foglalkozásokat, vagy akár szabadon közlekedhessenek a másik csoport megzavarása nélkül. Emellett fontos, hogy kialakításra kerüljön egy nagyobb, összefüggő felület is, ahol a gyerekek szabadon futkározhatnak, illetve amely alkalmas rendezvények, ünnepélyek megtartására is. Az egyes óvodakerti

zöldfelületi funkcióterületeket térbeli úthálózattal célszerű körbevenni, amely lehetőséget teremt a gyors és biztonságos megközelítésre.

A meglévő játszóeszközök alatti homokos burkolatot célszerű az esésmagasságnak megfelelően ütésccsillapító gumiburkolatra cserélni. A jelenleg használt játékok mellett további kreatív, szabványos játszóeszközök beszerzése és fejlesztése javasolt, melyek segítik a gyerekek egészséges fejlődését, képességeinek, készségeinek és ismereteinek bővítését. Az eszközök megválasztásakor törekedni kell arra, hogy biztosítsuk a fogyatékkal élő gyermekek számára is a játék és kikapcsolódás lehetőségét.

Az óvodakert esetében fontos a megfelelő árnyékolt felületek kialakítása, melyeket széles lombkoronájú fákkal, cserjecsoportokkal, és futónövényekkel biztosíthatunk. A kert kialakításánál szem előtt kell tartani a kert viszonylag alacsony fenntartásigényét. Erre való tekintettel a leginkább célravezető megoldás a növényanyag gondos kiválasztása és szakszerű elrendezése a helyi adottságok, a növények ökológiai igényei és az óvodakert funkcionális követelményei figyelembevételével. Mivel a kisgyermek hajlamosak arra, hogy mindent a szájukba vesznek, megkóstolnak, ezért tilos mérgező növények telepítése az óvodakert és közvetlen környezetének teljes területén. Kerülni kell a szúrós növények telepítését is, melyek megsebezhetik a kisgyermeket.

Az óvoda kertje kiváló helyszínt ad a „zöld óvoda” program eseményeinek, megmozdulásainak megrendezésére és gyakorlására. Az óvodában folyó fenntarthatóságra nevelés szellemében történő nevelőmunka megvalósításában és fejlesztésében szintén nagy segítség lehet egy jól kialakított kert. A kertben lehetőség nyílik a gyermekek környezettudatos szemléletének, gondolkodásának és magatartásának megalapozására, formálására élményalapú tevékenységek során.

Polgármesteri Hivatal

A Polgármester Hivatal belső kertjének fejlesztési javaslatként elsősorban a koros, túlburjánzott puszpáng (*Buxus sempervirens*) bokrok fokozatos lecserélésével az épület közelében pihenőkert kialakítása irányozható elő a dolgozók számára. Az új telepített növényzet célja, hogy minden évszakban reprezentatív látványt nyújtson az intézmény kertjében, mivel több iroda ablaka is a kertre nyílik. Kisebb koronájú, színes lombú és virágú, érdekes termésű díszfák és díszcserjék, valamint a mélyárnyékos területekre árnyéktűrő talajtakaró évelők telepítése javasolt, melyek télen-nyáron szép látványt nyújtanak.

A pihenő kertrészben a jelenleg használatos gyenge minőségű árnyékoló pavilon lecserélésére javasolt, mely segítené a hivatalban dolgozók időszakos rekreációs lehetőségét.

Esztétikai és funkcionális szempontok szerint is rendezni kell a gazdasági udvarrészt. A látvány szempontjából nem kívánatos térrészeket határoló vegyes cserjesávval célszerű elválasztani. A parkolók árnyékolását ernyős korona formájú lombhullató fákkal javasolt megoldani, melyek termésükkel nem szemetelnek és biztosítják a közlekedés beláthatóságát.

A Hivatal kertjének rendszeres ápolásáról és karbantartásáról szintén gondoskodni kell.

Faluház, e-Magyarország pont

A Faluház, mint Csanytelek egyik közösségi színtere fontos szerepet tölt be a település életében, ezért elengedhetetlen, hogy a középülethez csatlakozó zöldfelület is méltó módon teremtsen közösségi környezetet a használói számára.

Az elhanyagolt kert rendezése emiatt mindenképp javasolt, így az a jövőben kisméretű szabadtéri rendezvények színteréül is szolgálhatna. A zöldfelületi javaslat célja, hogy a felújított Faluházat méltó környezetbe helyezze. Minimális növénytelepítéssel, gyepfelület gondozással és néhány ülőalkalmatosság kihelyezésével a fent említett célokat könnyen elérhetjük. A faluház rendezett és igényesen kialakított kertje kellemes kültéri beszélgető helyként, fogadó kertként illetve gyülekezési helyként funkcionálhat. A megvalósult kert csekély mérete ellenére fontos funkciót töltene be a település kondicionáló célú zöldfelületei között. A kert színvonalas kialakításhoz kertépítészeti kiviteli terv készítése szükséges.

Remény Szociális Alapszolgáltató Központ és tervezett bővítése a Baross Gábor utcában

Idősek otthonához tartozó kertek kialakítása speciális feladat a tervező számára. A szép kert fontossága fokozottan érvényesül a szociális otthonoknál. A kertek szakszerű kialakítása az idős emberek testi-lelki felüdülése és gyógyulása szempontjából elengedhetetlen. A szobák környezetében kellemes tartózkodásra berendezett ketrészleteket javasolt kialakítani. Fontos, hogy az épület környezete is ápolts legyen. A változatos, mindig élményt nyújtó növénykiültetés minden kerttel szemben kíváncsi, de fokozottan érvényes az idősek otthonának kertjeire. A kertnek elvonulásra alkalmas, békés, nyugodt hely hangulatát kell kelteni, amellet, hogy szabadtéri közösségi színtérként is funkcionál. Jól szélvédett ketrészletek megvalósításával - melyekről szükség szerint magas és tömeges határültetvények útján gondoskodhatunk - napos és árnyékos ülőhelyek, pihenőhelyek, sétautak kialakításával az idősek számára otthonos, jól használható környezetet teremthetünk. A bejáratnál feltáruuló látvány a belépő számára mindig hatásos, ezért ezeken a helyeken díszkertek, virágágyások létesítése ajánlott, hiszen az első benyomás lélektanilag mindig jelentős. A hátsó ketrészben az idősek számára igény szerint

veteményes-, gyógy- és fűszerkertet is kialakíthatunk. A közös, kellemes időtöltés és a szellemi- és testi fittség elősegítése érdekében a kertben kártya- és sakkasztalokat, kültéri edzőeszközöket is kihelyezhetünk.

A fent említett táj- és kertépítészeti javaslatok, irányelvek alapján javasolt a csanyteleki Remény Szociális Alapszolgáltató Központ és a Baross Gábor utcában épülő intézmény bővítmény kertjeinek újragondolása és kialakítása.

Nepomuki Szent János rk. templom

A csanyteleki templom épületének rekonstrukciója után a templom környezetének megújítása is elengedhetetlenné vált. A helyi és országos jelentőségű műemléki épület esetében fontos, hogy méltó környezet vegye körül. A meglévő növények állapotának felülvizsgálata után korhű templomkert kialakítása javasolt. Lehetőséget teremthetünk a vallásokban szerepet kapott növény-szimbólika megjelenítésére is. Egy-egy igényesen kialakított kertrészlettel akár megidézhetjük a kolostorkertek hangulatát (pl.: rózsa, levendula, rozmaring, zsálya, liliom telepítésével). A csanyteleki római katolikus templom környezetrendezési tervének elkészítésekor cél, egy olyan esztétikus kertépítészeti tér létrehozása, mely használói számára pihentető, kellemes atmoszférát nyújt. A templomkertben található két egyedi tájértékű vallási szobor jelentős értéket képvisel a település arculatában, ezért fontos, hogy méltó környezetbe illesszük azokat. A templomkertbe pihenő padok kihelyezése javasolt, mellyel a kert közösségteremtő szerepet is kaphat. A látogatók rövid időre megpihenhetnek, majd mind fizikailag, mind lelkileg feltöltődve távozhatnak.

A növényalkalmazás elsődleges szempontja, hogy a területen található növényanyag integrálásával, a templomkert hangulatához, új funkcióihoz megfelelő növényeket telepítsenek. A helyi környezeti adottságokhoz alkalmazkodva bibliai növények és az egyházi növénykultuszra jellemző növények alkalmazása is lehetséges. Átlátható szerkezetű, egyszerű térformákat tükröző, könnyen fenntartható templomkert kialakítása javasolt.

Zöldfelületi jellegű intézmények fejlesztési javaslatai

Temető

A temető a település lényeges része, helyét több rendelet, előírás is meghatározza. Csanytelek zöldfelületi rendszerében fontos szerepet tölt be, mivel lomb- és virágtömegével tisztítja és szűri a levegőt, emellett esztétikai értéke is jelentős. A vizsgálatban feltárt hiányosságokra a következő zöldfelületi fejlesztési javaslatok fogalmazhatók meg.

A temető elsősorban kultikus hely, kialakításakor tudatosan kellemes pszichikai hatásra kell törekedni. A temető a békesség, az elmélkedés, a visszaemlékezés kertje. De az emlékezés mellett munkálkodásra is módot ad, amely így gyógyító hatású. A temetőbe látogatót elsősorban halottja sírjának megválasztása, majd gondozása érdekli. A temető a kegyelet virágainak kertje. Lényeges a növény szerepe, ez teszi egyénivé a hantot, a virágok gondozása az emlék legszebb megbecsülése. A temető területének védőfásítása, cserjékkel, sövénnel történő lehatárolása szintén fontos. Ezáltal védhetjük a temetőt a káros zaj- és légszennyezéstől, ami ebben az esetben leginkább a Radnóti utca forgalmából ered. Nagy lombtömөгű, magasra növő fákkal és cserjékkel látványilag is behatárolhatjuk a temetőt, amely elősegíti a terület bensőségebb hangulatának megteremtését. A ravatalozó közvetlen környékének reprezentatívabb zöldfelületi kialakítása emelheti az ünnepélyesség érzetét. A kertlátogatók könnyebb tájékozódása érdekében a parcellákat és a sorokat számozással kell ellátni, melyet a bejáratoknál felállított tájékoztató információs táblák hirdetnek. A parcellák között egy-egy jellemző fa, bokorfa telepítése is hozzájárulhat a könnyebb informálódáshoz, a növények térbeli tájékozódási pontot jelenthetnek a sírhelyek sokaságában. A temetőbe pihenőpadok, hulladékgyűjtők kihelyezése javasolt. További öntöző kutak és ivókutak állítása szükséges.

A temetkezés azonban társadalmi ügy is. Napjainkban a temetőket előre gondosan megtervezik, majd megteremtik a temetkezéshez szükséges előfeltételeket, csak ez után nyitják meg az új temetőt. A jelenlegi temető bővítési területeként a szomszédos telken lévő, egykor felhagyott régi temető területét jelöli meg a rendezési terv. A lezárt temető rendbetétele és a sírok exhumálása már a korábbi évtizedben megtörtént. A bővítési terület előfásítása sürgősen megoldandó úgy, mint a szomszédos rendezetlen, felhagyott fólíasátrak felszámolása is, melyek funkcionális, tájökológiai, és vizuális-esztétikai tájhasználati konfliktusként jelennek meg a tájban.

Szükséges egy átfogó zöldfelület rendezési építési terv elkészítése is, mely tartalmazza a meglévő temetőhöz kapcsolódóan az új parcellák kijelölését, a tervezett úthálózatot, a kiszolgáló létesítményeket, a telepített növényzetet és a szükséges védőfásítást. A meglévő és a bővített temetőhöz pedig nélkülözhetetlen egy egységes temetőkataszter készítése is.

A régi temető felszámolásakor az egykori, öreg keresztek felhasználásával a bővítési temetőként kegyeleti kertrészlet kialakítása javasolt, amely a régi csanyteleki lakosoknak állít emléket. A temető megtervezéséhez táj- és kertépítészeti tervet kell készíttetni.

Futballpálya

A meglévő futballpálya fejlesztési javaslatként a sportolókat és nézőket szélesebb körben kiszolgáló további infrastrukturális fejlesztési javaslatokat tudunk

megfogalmazni. A növekvő lakossági igények kielégítésére indokolt a meglévő 3,0 ha területű sportterület 0,8 hektárral történő bővítése.

A sportpályák esetében nélkülözhetetlen, hogy ne csak az egyoldalú testfejlesztés találjon otthont, hanem azok nevelő hatása is a legteljesebb mértékben érvényesüljön. Ezért fontos, hogy a futballpálya ne csak, mint sivár pálya létezzen, hanem törekedni kell arra, hogy a sport s így minden vele kapcsolatos berendezés is az esztétikai és etikai nevelés eszköze legyen. A futballpálya és a hozzá tartozó zöldfelület Csanytelek egész lakosságát szolgálja, fontos kondicionáló szerepet tölt be a település életében. A fejlesztés kislabdás játékokra alkalmas (kosár-, tenisz-, röplabda, stb.) pályák, valamint új kiszolgáló létesítmények építésével valósítható meg. A terület köré védőfásítás, a belső részekben elválasztó fásítás telepítése indokolt. A javasolt telepített növényzetnek főleg forgalomterelő, térelválasztó és fizikai védelmet nyújtó szerepet kell betölteni.

Sportcsarnok gyepes területe

A Sportcsarnok gyepes területe jelenleg több használati funkcióval rendelkezik. A települési szabadtéri rendezvények, búcsúk, sportnapok helyszínéül szolgál, valamint az iskolások is szívesen használják szabadidő eltöltésére, sportolásra. A jelenlegi használatból adódóan a jelenlegi telek menti védőfásításon és az összefüggő, ápolt gyepfelületen kívül a területet felosztó, további térhatároló fatelepítésre nincs szükség.

A rendezési terv azonban fedett uszoda építésére ad lehetőséget. Amennyiben a távlatokban efféle fejlesztés megvalósulhat, úgy a kisiskolásoknak tanmedence, a kisgyermekeknek pancsoló, az idősebb korosztály számára pedig melegvizes sekély medence, ún. „brüöölő” kialakítása javasolt. A fedett uszoda megépülése esetén a terület zöldfelületi kialakításának arcuatváltására van szükség. Fontos, hogy a terület továbbra is természeti élményt nyújtson, a település zöldfelületi kondicionáló rendszerébe illeszkedjen. Az építményt és környezetét a sportparkba illő, a környezettel harmonizáló és tájépítészetiileg illeszkedő módon kell kialakítani. A távlati fejlesztések megvalósításához építészeti, valamint táj- és kertépítészeti tervek szükségesek.

Tervezett piactér

A település központjában, a Radnóti utcánál közel 1,0 hektár nagyságú területen piacteret jelöl ki a Terv. A piactér megvalósításával lehetőség nyílna a helyi termelői piac fellendítésére. A kialakítandó piacnak építésügyi, közegészségügyi, élelmiszerlánc-biztonsági, élelmiszer-higiéniai, állat-egészségügyi, növény-egészségügyi, környezetvédelmi, kulturális örökségvédelmi, munkavédelmi és tűzvédelmi követelményeknek kell megfelelnie, valamint rendelkeznie kell a

tevékenység során képződő hulladékok elkülönített gyűjtését biztosító hulladéktárolókkal. Az infrastrukturális létesítmények fejlesztése mellett kiemelkedő fontosságú a terület előfásítása, különös tekintettel a nagyméretű parkoló területre.

A piactér fontos kondicionáló szerepet is betölthet a település életében, ezért építésekor törekedni kell a víz- és légáteresztő burkolatok alkalmazására, nagy lombtömegű, árnyékot biztosító fák telepítésére, és a minden évszakban díszítő értékű többszintes növényalkalmazásra.

3.3. Közhasználat elől elzárt zöldfelületek fejlesztési lehetőségei

Lakóterek fejlesztési javaslatai

A vizsgált területen található magánkertek kialakítására jellemző, hogy kevés az átgondolt kertépítészeti koncepciót tükröző kert. A falusi házakhoz hagyományos „parasztkerti” karakterű kert illik. Ezeknél fontos, hogy az általában jellemző hármaskörű funkcionális egység, azaz a díszkert, a gazdasági udvar és a haszonkert rendeltetésben és megjelenésben is egyaránt elkülönüljenek. Ezáltal egy egységes, rendezett kertképet kaphatunk. A növények térbeli elrendezésénél a funkciók elhatárolása mellett elengedhetetlen figyelembe venni a terület adottságait is. Igyekezzünk a kert karakterét a földrajzi elhelyezkedés szerint is kidomborítani tájbaillő, honos növényfajok alkalmazásával. A díszkertbe magas díszértékű, intenzívebb fenntartást is igénylő évelők, egynyári virágok, gyógy- és fűszernövények, hagymások, virágzó díszcserjék telepítése javasolt. A gazdasági udvar a lakóépület és a gazdasági épületek kiszolgálótereként, átjáró- és raktározó területként egyaránt szolgál. Ide lombhullató haszonfák, elsősorban permetezést nem igénylő gyümölcsfák, illetve különlegesen szép, illatos virágú őshonos fák telepítése javasolt. A haszonkertbe a tulajdonos mindenkor igényét kielégítő haszonnövények kerüljenek.

A szomszédos telek kerítése mellé ültetett fáknál, cserjéknél be kell tartani a szükséges minimális távolságokat.

Kertségek fejlesztési javaslatai

A növénytermesztés időjárástól függetlenebbé tétele, egyes exóta (nem őshonos, melegigényes) növények hazai termesztése, a szezon megnyújtása és a primőrök minél előbbi piacra juttatása régi törekvése az emberiségnek. Csanyteleken a fóliás zöldségtermesztésnek hagyományai vannak. A település arculatának karizmatikus elemeit jelentik a lakóterületi „csápok” között sorakozó fóliasátrak.

A fóliasátrak, növényházak általános építési követelményei, hogy az építményeket csak úgy szabad elhelyezni, hogy azok együttesen feleljenek meg a

településrendezési, a környezet-, a táj-, a természet- és a műemlék-védelmi, továbbá a rendeltetési, az egészség-, a tűz-, a köz- és más biztonsági, illetve az akadálymentességi követelményeknek. Ezenfelül meg kell felelniük a geológiai és éghajlati adottságoknak, valamint a terep, a talaj és a talajvíz fizikai, kémiai, hidrológiai adottságainak, illetőleg fontos előírás, hogy azokat ne befolyásolják károsan. Fontos továbbá, hogy a fólisátrak ne korlátozzák a szomszédos telkek beépítését és használatát. Az építmények megváltoztatják az általuk elfoglalt helyen és annak környezetében a napsugárzás és a terep-növényzet viszonyát (elnyelés, visszaverés, árnyékolás), a csapadékvizek földre és földbe jutását (a fedett területen csökkentik, a környező területen növelik az egységnyi területre jutó csapadékmennyiséget, és fokozzák annak intenzitását, eróziós hatását.) Ezért külön kell gondoskodni a vízelvezetésről. A fólisátrak mellé záportározó tavak építése javasolt. Az állatok védelme érdekében a tavakat lépcsős kialakítású mederoldallal kell építeni. A hatályos jogszabály szerint a vízfelület összterülete beleszámít a telekre előírt zöldfelületbe. A mesterséges vízfelület szigetelt mederrel, állandó vízborítottsággal, állandó vízi élővilággal 75 %-ban zöldfelületként számítható rész.

A fólisátrak megjelenésének megítélése a települési tájban sok esetben nagy dilemma. A lakóterületek közül jelentős mértékű telepítésük csak falusias lakóterületen jöhet szóba, s ott is csak akkor, ha a környezet adottságai, a táji és települési megőrzendő jelleg nem szól ellene. Mivel Csanyteleken évtizedes hagyományokra tekint vissza a fólisátras növénytermesztés, ezért a tájképben betöltött látványuk jellemző egyedi karakterként értékelendő. Más szavakkal, a fólisátrak hozzátartoznak a csanyteleki településképi látványhoz.

Mára azonban sok fóliában megszűnt a termelés. A településen több helyen sorakoznak a felhagyott, megrongálódott sátorbordák, melyeket sok esetben felvert a gaz. Környezetük rendezetlen, erősen szennyezett. A tájban vizuális-esztétikai, tájökölógiai és funkcionális tájhasználati konfliktust jelentenek. Fontos lenne, hogy a már nem használt, elhagyott fólisátrákat lebontsák, környezetüket rendezzék, mellyel a településképi rendezettebbé válhat. A feleslegessé vált sátrak elbontásával megszűnne az adott terület negatív vizuális hatása, rendezésre kerülne az érintett talaj vízháztartása, felfrissülne a talajközeli légréteg, valamint javulna a mikro- és mezoklíma is.

Új fólisátras telepítésénél pedig a fent említett szempontokon kívül szem előtt kell tartani a sátrak árnyékoló hatását is, mivel átlátszóságuk illetve áttetszőségük ellenére – részben a tartószerkezet miatt – ezek az építmények a szomszédos telkek termelését kedvezőtlenül befolyásolhatják, illetve beárnyékolhatják a közelben lévő lakóépületeket. Telepítésükkor tekintettel kell lenni a fóliák kilátást és rálátást elvevő szerepére, mivel az értékes, megtartandó egyedi településképi részletek megőrzése az elsődleges.

4. TURIZMUS

Csanytelek gazdaságának élénkítését szolgálhatja a település turisztikai vonzerejére alapozó idegenforgalom. A sajátos táji-természeti adottságok kihasználásával, többféle turisztikai ágazat összekapcsolásával élénkíthetjük a település vendégforgalmát, és népszerűségét. A fizetőképes vendégek látogatásával javíthatjuk Csanytelek gazdasági versenyképességét kistérségi szinten. Ehhez a helyspecifikus adottságokra épülő turizmust kell erősíteni. Fontos, hogy az egyes turisztikai ágazatok egymást kiegészítve, összehangoltan működjenek. Mindezek mellett a szomszédos kistérségekkel együttműködve vonzó turisztikai programcsomagok alakíthatók ki egységes, közös marketing kíséretében, melyek erősítenék a helyi és regionális identitást is.

Csanytelek Településfejlesztési Konceptiója és Stratégiai Programjában elkészített SWOT analízis jól feltárja a település erősségeit, melyekre építve sajátos arculatú turisztikai attrakciókat lehet létrehozni. A turizmust ezen analízisből nyilvánvalóvá vált erősségekre javasolt leginkább építeni: a település határában lévő gazdag madárvilággal rendelkező Csaj-tó halastóra, a Tisza-folyó közelségére, az alföldi táj jellegzetességére, és a hagyományokra visszatekintő fóliás zöldségtermesztésre.

A Csaj-tó Csanytelek határában fekszik, a szikes puszták nyugalmas síkjával körülvéve. Korábban részben állandó, részben időszakos vizekkel borított szikes puszta volt, melyet 1964-től kezdve halastórendszerre alakított az ember. Az így létrejött élőhely megfelelő természetvédelmi kezelésekkal kiváló körülményeket teremt sok élőlény számára. A Csaj-tó tizennégy tórendszerből áll, melyek közül a Kiskunsági Nemzeti Park kettőt megvásárolt a '90-es évek végén, hogy ideális élőhelyet alakítson ki sok vízi és parti madárfajnak. Madárvilága különösen fajgazdag. Az állandóan fészkelő madarak számára a tórendszer kitűnő fészkelési lehetőségeket és bőséges táplálékot biztosít. Őszi és tavaszi madárvonulások során a vízfelület pihenőhelyet nyújt a madaraknak.

A Tömörkényhez tartozó halastó részek mellett az élővilág megfigyelésére a nádasokban fotóslesek és *madármegfigyelő* kilátót alakítottak ki. A csanyteleki oldalon is lehetőség kínálkozik hasonló létesítmények felállítására, melyekkel komplett turisztikai rendszer alakulhatna ki a madarakat fotózó érdeklődők és a madárkedvelő látogatók számára. Mindezen kiegészítő fejlesztések kizárólag úgy valósulhatnak meg, ha a Natura 2000 hálózatba és a ramsári egyezményrel védett területbe tartozó területen biztosítjuk továbbra is a biológiai sokféleség megőrzését, az élőlények illetve az élőhely védelmét. A 4-es számú tó előterében lévő „Tilalmas” részen *tanösvény* kialakítása javasolt. A tanösvény célja bemutatni a terület természetes élőhelyeit, védett természeti értékeit, az értékes madárvilágot és a helyszín természeti-, táji adottságainak változatosságát, továbbá felhívni az idelátogatók és itt lakók figyelmét az értékek megőrzésének fontosságára. A tanösvény hármas szerepe: egyrészt az önálló, aktív ismeretszerzés lehetőségének megteremtése, a környezeti szemléletformálás és az érdeklődés felkeltése, másrészt

az értékek védelmének hangsúlyozása és a látogatók irányítása, harmadrészt a turisztikai potenciál bővítése, kikapcsolódás és élményszerzés biztosítása.

Csanyteleken a *horgászat* és *halászat* nagy múltra tekint vissza. A Csaj-tó halastórendszere, a Tisza-folyó és a Megyesi-tó mind halban gazdag vízfelületek, melyek akár alkalmasak lehetnek horgásztevékenység folytatására. Jelenleg a horgászat kedvelőinek a Csanyteleki Sporthorgász Egyesület által fenntartott Megyesi-tó és a Tisza jelenthet célpontot. A horgászturizmus ágazatának fejlesztése reális cél Csanyteleken. A viszonylag kevés infrastrukturális fejlesztést igénylő turizmuságazat hozzájárulhatna a település imázsához. A vonzó természeti környezet, a nyugodt körülmények és halban gazdag vízfelületek turistákat csalogathatnának a településre, mely egyértelműen gazdaságélénkítő hatású. A tavak, vízfelületek környezete pedig rekreációs-pihenő felületként vonzhatná az odalátogatókat. A horgász egyesülethez való tartozásnak jöllehet közösségteremtő ereje van. Versenyek, rendezvények szervezésével, a településen lévő más turizmus ágazatok is bekapcsolhatók a turisztikai vérkeringésbe, melyek színesítenék az attrakciók palettáját. Csanytelek idegenforgalmának növelésére a horgászturizmus egy lehetséges alternatíva, amely a kínálat szélesítésével kiegészítő idegenforgalmi vonzerő lehet, és csökkentheti a helyi turizmus szezonálisát is.

Az aktív szabadidő eltöltésének lehetőségeit gazdagítaná a *kerékpáros turizmus* fejlesztése. A Tisza-folyót kísérő árvízvédelmi töltés kiváló terepet biztosíthat a kerékpárosok számára. A szép környezetben és jó levegőn történő szabadidő eltöltésének lehetősége idecsalogatná a kerékpáros turistákat. A folyók menti hullámtéri erdők állat- és madárvilága, a halastavak környezete, az alföldi táj képe, a homokhátság vagy a ligeterdők mind-mind kiváló célpontok lehetnek.

A kerékpáros közlekedésben kétféle funkciót, igényt kell megkülönböztetni: az egyik a mindennapos kerékpárhasználat, amely a kerékpárra, mint közlekedési eszközre tekint, és a mindennapi munkába járást, bevásárlást, illetve a különféle szolgáltatások megközelítését biztosítja. A hálózat ezen részének gyors, racionális útvonalakat és rövid menetidőt kell biztosítani, ezért leginkább a már létező közúti hálózat mintázatát, nyomvonalát követi. A Terv helyi jelentőségű tervezett kerékpárnyomvonalat jelöl, mely a település főbb intézményeit, szolgáltató helyeit köti össze, valamint a térségi és nemzetközi törzshálózat kerékpáros nyomvonalaira vezet rá.

Turisztikai szempontból azonban a másik alapvető kerékpározási forma a meghatározó, melynek célja a rekreációs használat, ahol a középpontban az egészséges életmód, az aktív kikapcsolódás, a sport és a mozgás áll. A hálózatnak ezt a részét tanácsosabb a közlekedési hálózattól független nyomvonalban vezetni. A Terv jelöli a tervezett nemzetközi törzshálózat kerékpáros nyomvonalát, mely a megye kiemelt célpontjaként megjelölt Ópusztaszer felől érkezik, majd Baksnál a Tisza árvízvédelmi töltése felé haladva folytatódik Csanyteleken a Tisza mentén szintén a töltésen. A kerékpáros túrázóknak lehetőségük van eljutniuk az

árvízvédelmi töltésen akár Csongrádig a Pusztaszeri Tájvédelmi Körzetben lévő tiszai hullámtéri erdők peremén haladó tervezett kerékpárúton. A nyugodt környezet, a jellegzetes tiszai hullámtéri erdők, az értékes növény- és állatvilág vonzó célpont lehet a kerékpáros turisták számára.

A Szabályozási terv lehetőséget ad egy kerékpáros pihenőhely kialakítására a Szeged felől a településre érkező 4519-es számú közút Csaj-tóhoz közel eső csomópontjánál. A tervezett pihenőhely kiváló kapcsolódási pontot jelent a Csaj-tó mentén tervezett öko-turizmushoz. Az egyes turisztikai ágak összekapcsolása erősíti a település turisztikai vonzerejét.

A kerékpáros turizmus fejlesztése ösztönzi a térség és a település fejlődését, valamint a turizmust általánosságban véve és a helyi foglalkoztatottságot. Fejleszti a nem motorizált útirányokat és egységes európai rekreációs úthálózatot alakít ki. Terjeszti az egészséges életmódot és népszerűsíti a szabadidő aktív eltöltését, valamint csökkenti a károsanyag kibocsátást és alternatív útvonalakat tesz lehetővé. Bátorítja az emberi kapcsolatok létrejöttét és ápolását, és a természeti és kulturális értékek megőrzését.

Csongrád megyében számos település rendelkezik turisztikailag vonzó attrakcióval, azonban általánosságban elmondható, hogy az egyes településeket külön-külön vizsgálva nem rendelkeznek elég idegenforgalmi vonzóerővel ahhoz, hogy az egyes településeken húzóágazatként jelenjen meg a turizmus (kivételt képez Szeged és Ópusztaszer). Szeged városa nem csupán igazgatási és gazdasági, hanem idegenforgalmi központja is a megyének, a turistaforgalomból csaknem 80%-al részesedve. A település kiemelt idegenforgalmi szerepköre komplex kulturális kínálatán nyugszik. Az Ópusztaszeri Történeti Emlékpark pedig szintén országos idegenforgalmi vonzással rendelkezik.

A térség, és esetünkben Csanytelek turisztikai fejlesztési javaslatait vizsgálva a fent említett ténytet kell kihasználni. A térségben több város és település kulturális vonzása kevésbé jelentős, mint Szegedé, azonban egy-egy egyedi értékkel mindegyikük hozzájárul az idegenforgalomhoz. Az országos idegenforgalmi népszerűségű desztinációkra érkező turistákat ki kell irányítani távolabbi turisztikai attrakciókhoz, bekapcsolva ezáltal a Tisza-völgy településeit a térségi turisztikai vérkeringésbe. Számos rejtett látnivaló vár felfedezésre, amelyeket hazánkban csak ezen a vidéken lehet megtalálni, és melyek egytől-egyig biztosíthatják az ide látogatók kikapcsolódását, felüdülését és feltöltődését a régióban való tartózkodásuk ideje alatt.

A térség idegenforgalmi adottságai (természeti és kulturális adottságok, rendezvények) kedvezőek, de ezek jellegüknél fogva túlnyomórészt olyanok, hogy igazán versenyképes kínálat csak ezek összekapcsolásával biztosítható.

A *tematikus utak* olyan turisztikai termékek, amelyek különböző közlekedési formák igénybevételevel megközelíthető természeti és mesterséges attrakciókat fűznek fel

egy kiválasztott téma köré. Az útvonalak a fenntarthatóság elveinek figyelembe vétele mellett egyszerre kínálnak ismeretszerzési és szórakozási, kikapcsolódási lehetőséget. Az útvonalak jellemzője, hogy mindig valamilyen téma köré szerveződnek.

Csanytelek és környéke gazdag természeti látnivalókban, a Tisza közelsége, a Csaj-tó értékes madárvilága, a jellegzetes alföldi táj képe vonzó úti cél. A térség további településein is található hasonló témájú látnivalók, melyeket egy útvonalra fűzve különböző tematikus utakat hozhatunk létre. Így egy magasabb színvonalú, mindenki által izgalmasnak vélt turisztikai attrakciót alakíthatunk ki.

Felfűzhetőek például a vízzel kapcsolatos témával összefüggő attrakciók (pl. „*Hullámok hátán*” szlogenű tematikus útként). Ide tartoznak a folyók, holtágak, természetes és mesterséges tavak és üdülőhelyek. A Tisza-völgyben számos olyan kiállítás, múzeum, népi halászház és halászcserda található, mely megőrizte és hűen reprezentálja a mai kor számára az egykori vízi élethez kapcsolódó kultúrát és hagyományokat. Közülük sok szép bemutatóhelyet tekinthetnek meg a turisták, és a színvonalas kiállításoknak köszönhetően képzeletben életre kelhet a valahai tiszai halászelet.

A vízzel kapcsolatos tematikus út állomásaira elképzelt javaslat: *Árvízi Emlékmű, Szeged - Kiskőrösi Halászcserda, Szeged - Atkai-holtág, Algyő, - Körtevényesi-holtág, Mártély, - Tiszai-rév, Mindszent, - (alternatív útvonal lehetőség: Kurca, Szentes, - Körös-toroki strand és üdülőterület, Csongrád, - Öregfalu, Csongrád), - Csaj-tó, Csanytelek, - Ópusztaszeri Történeti Emlékpark, Ópusztaszer, - Fehér-tó, Sándorfalva.*

Egy másik megközelítés alapján felfűzhetőek a népi hagyományörzéssel kapcsolatos látnivalók is egy tematikus útra, melynek bejárásával megismerkedhetünk az egykor ezen a vidéken élt emberek hagyományaival, szokásaival és életével. A népi hagyományörzéssel kapcsolatos témába beletartoznak mindazon építészeti emlékek és értékek, amelyek valamilyen módon reprezentálják az egykori népi hagyományokat, szokásokat és építészetet. Ezek a térségben fellelhető különböző településekre jellemző népi házak, tájházak, a régi mesterségeket bemutató műhelyek és kiállítások. A népi hagyományörzéssel kapcsolatos (pl. „*Egyszer volt, hogy is volt?*” szlogenű) tematikus út létrehozásának átfogó célja lehet, hogy a térségbe érkező látogatók megismerkedjenek a helyi értékekkel, hagyományokkal és kultúrával, hiszen ezek különböztetik meg ezt a vidéket országunk többi tájegységétől.

A népi hagyományörzéssel kapcsolatos tematikus út állomásaira elképzelt javaslat: *Napsugaras házak, Szeged, - Kopáncsi Tanyamúzeum, Hódmezővásárhely, - Alföldi Galéria, Hódmezővásárhely, - Csúcsi Fazekasház, Hódmezővásárhely, -*

Helytörténeti Gyűjtemény, Mindszent, - Falumúzeum, Szegvár, - Öregfalu, Csongrád, - helyi népi mesterségeket űző iparosok (pl.: Szeri István faesztergályos, Gémes Istvánné és Antalné kézimunkázók, Locskainé Varga Julianna szalma, gyékény és csuhéjkészítő kismester, Bera Sándor festőművész) Csanytelek, - (élménypont: Fotósles, Pihenő Baks), - Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark, Ópusztaszer, - (élménypont: Fehér-tó, Sándorfalva).

A térség sokszínű látnivalóit tekintve egyéb témákhoz kapcsolódóan is felfűzhetünk látnivalókat. Fontos, hogy a téma könnyen azonosítható, viszonylag széleskörűen ismert legyen. Ennek érdekében a témákat úgy kell kiválasztani, hogy mindenki számára (korhatár és kultúra) érdekes és valamihez köthető legyen.

A tematikus utak esetében az útvonalak bejárására több lehetőség is adódik: gyalogosan, tömegközlekedés segítségével, autóval vagy motorkerékpárral, kerékpárral vagy akár lóval bejárható útvonalakat is kialakíthatunk. A közlekedési eszközök egyazon téma mentén kombinálva sem elképzelhetetlenek.

A tematikus utak pontos útvonaltervét, formai követelményeit, humánerőforrás igényét, az egyes attrakciókra tett környezetalakítási javaslatait pontos tájépítészeti, építészeti, és úttervezési tervdokumentációk segítségével lehetséges megvalósítani.

Már a tematikus utak tervezése során fontos megállapítani a felelős szervek listáját, a lehetséges partnereket, valamint a koordinálásban, marketing tevékenységben, monitorozásban és a belföldi és külföldi lakosság körében történő népszerűsítésben résztvevő szervezeteket. Végül, de nem utolsó sorban szintén előre fel kell mérni a megvalósítás pénzügyi feltételeit, az ütemezést és a várható eredményeket is. Összegzésképpen elmondható, hogy tematikus utak kialakítása a térségben számos olyan előnnyel járhat, amelyre más módszerek nem vagy csak alig képesek. A Csanyteleken lévő turisztikai látnivalók tematikus utak állomáspontjaiként felfűzve hozzájárulhatnak a település turizmus-vérkeringésbe történő bekapcsolásához mind térségi és regionális szinten.

Csanytelek keleti település határában folyik Magyarország második legnagyobb folyója, a Tisza. A folyó közelsége számos kedvező adottsággal bír, emiatt Csanytelek legjelentősebb turisztikai kincse lehetne ez a területi egység. Sajnos azonban a kedvező adottságokat a település turisztikailag nem tudja kihasználni, mivel három ellentétesnek mondható érdek is ütközik a terület felhasználását és kezelését illetően. Egyrészt turisztikai szempontból a folyó és az azt kísérő hullámtéri erdők kedvelt célpontot jelenthetnének a *vízi turizmus* és a *bakancsos turizmus* kedvelői számára. A Rendezési Terv a Gátórház feletti kanyarodó folyó szakaszon strandot és kikötőt is jelöl. Napjainkban megváltoztak az "elvárások" a folyóval szemben. Előtérbe került a rekreáció fontossága. Strandolók, kedvtelési célú hajózók, csónakosok, horgászok, sportolók keresik fel a vizeket. A

csanyteleki tiszai szakasz is kiváló lehetőséget teremthetne a vízi világ kedvelői számára, azonban a számukra fontos és nélkülözhetetlen szolgáltatások nincsenek biztosítva.

A Tisza menti terület azonban az országos ökológiai hálózat magterületeként van számon tartva. Így a természetvédelem területhasználati és -kezelési korlátozásokat ír elő az érintett területre, amely sok esetben ellentétes érdekű az esetleges turisztikai fejlesztésekkel. A területen az ártéri természetközeli táj megtartása a cél. Ezért olyan többfunkciós komplex ártéri tájgazdálkodás kialakítása szükséges, amely a vízgazdálkodás, a természeti adottságokhoz igazodó tájhasználat, és a tájképi természeti értékek védelmének prioritásával biztosítja a folyó menti települések természeti erőforrásainak fenntartható használatát és környezetkímélő fejlesztését.

A harmadik érdekkör pedig az árvízvédelem. Ennél fogva települési szinten olyan tevékenység, területfelhasználás elhelyezése támogatható a vízgazdálkodási térségekben és azokkal határosan, mely összhangban van a védelem funkciójával. A víz lefolyását gátló akadályok elhelyezése nem megengedett, ezért egyes turisztikai fejlesztésekkel szintén érdekütközés áll fenn.

Elérendő cél lehet olyan közös út megtalálása, mely a fent említett turisztikai, természetvédelmi és árvízvédelmi szempontok figyelembevételével a Tiszát „újraéleszti”. Folyamatos és közvetlen kapcsolatba kellene hozni a településlakókat és a turistákat a vízzel. A Tisza közelségének kihasználása, a vízi és vízparti élőhelyek bemutatása és védelme, a környezeti nevelés és a rekreáció feltételeinek megteremtése Csanytelek településfejlesztési feladatainak fontos elemei lehetnek.

A turisztikai fejlesztési lehetőségek közül végül a település nagy múltra visszatekintő földias termesztesre támaszkodó *öko-agroturizmus* lehetőségét emelném ki. Az agroturizmus esetében a fő tevékenység az agrárgazdálkodás és csak kiegészítésként jelenik meg a turisztikai szolgáltatás.

A globalizáció hatására a városokban egyre nagyobb teret kapnak a hipermarketek. A hipermarketek megjelenésével egyidejűleg megjelent az igény az őstermelők által előállított bio- és ökoélelmiszerek fogyasztására és beszerzésére, melyek minőségét gyakran előnyben részesítik az emberek. A megbízható forrásból származó, jó minőségű élelmiszerek beszerzéséért sokan hajlandóak nagyobb távolságot is megtenni. Csanytelek a környező nagyobb városok - Csongrád, Szentes és Szeged - vonzáskörzetébe tartozik. A városokból érkezők számára a falusi környezetben megkapható saját termesztesű zöldségek, helyi tej- és hústermékek vonzó turisztikai termékeket jelenhetnek.

Csanyteleken a tradíciókra visszatekintő termesztest kiegészítheti az ehhez kapcsolódó feldolgozó ipar fejlesztése is, mely feltételeit a Terv lehetővé teszi az Agrár-ipari parkban.

5. ÖSSZEFOGLALÓ ÉRTÉKELÉS

A zöldfelületi rendszer fejlesztése hatással van a település arculatára, a városképre, és befolyással van a település környezetminőségére. A zöldfelületek minőségi és mennyiségi fejlesztése feltétele az „élhető” településnek és az egészséges környezetnek. A zöldfelületek aránya és minősége nagyban befolyásolja a környezet arculatát, megjelenését, hangulatát, de több mint látványelem. A méretétől és minőségétől függően hatást gyakorol a környezet állapotára a levegő tisztaságán át, a zaj elleni védelmen keresztül a települési környezet ökológiájáig.

A zöldfelületek akkor képesek kifejteni a települési környezetre gyakorolt jótékony hatásukat, ha egyes elemei összefüggő rendszert alkotnak. A zöldfelületi rendszer lehetőleg több szinten is értelmezhető hálózatok összessége legyen.

A zöldfelületi rendszer szerepének ismertetésével bemutatásra került, hogy az egyes zöldfelületi elemek és azok hálózatba történő fejlesztése, milyen fontos szerepet töltenek be Csanytelek és az ott lakók életében. A zöldfelületi rendszer elemeinek csoportosításával, kategóriánként való tárgyalásával megtörtént az elemek bemutatása és feltárása. Mindezek jellemzése és a helyzetfeltárás azért volt fontos, hogy a vizsgálatban feltárt állapotokra reális fejlesztési javaslatokat fogalmazzunk meg. A zöldfelületi elemek állapotának fejlesztésével, illetve a tervezett új zöldfelületi elemekkel a lakosság igényeinek megfelelő, biztonságos, használható és a lakosság igényeit messzemenően kielégítő zöldfelületi struktúra alakítható ki.

Melléklet

<i>Latin név</i>	<i>Magyar név</i>
Utcafásításra ajánlott fafajok	
<i>Acer campestre</i>	Mezei juhar
<i>Celtis occidentalis</i>	Nyugati ostorfa
<i>Fraxinus excelsior</i>	Magas kőris
<i>Koelreuteria paniculata</i>	Csörgőfa
<i>Platanus acerifolia</i> typ. 'Prenor'	Juharlevelű platán
<i>Pyrus communis</i> 'Beech Hill'	Díszkörte
<i>Sorbus intermedia</i>	Svéd berkenye
<i>Tilia tomentosa</i>	Ezüst hárs
<i>Quercus robur</i> 'Fastigiata'	Tornyos tölgy
Szűk utcák fásítására, légvezetékek alá alkalmas fajok	
<i>Acer platanoides</i> 'Globosum'	Gömbjuhar
<i>Crataegus laevigata</i> 'Paul's Scarlet'	Galagonya
<i>Fraxinus ornus</i> 'Mecsek'	Gömbkőris
<i>Prunus fruticosa</i> 'Globosa'	Gömb csepleszmegegy
Sövénynek alkalmas növények a közterületeken	
<i>Buxus sempervirens</i>	Örökzöld puszpáng
<i>Cornus</i> sp.	Som fajták
<i>Hibiscus syriacus</i>	Mályvacserje
<i>Ligustrum vulgare</i>	Közönséges fagyal
<i>Spiraea x vanhouttei</i>	Közönséges gyöngyvessző
<i>Tamarix tetrandra</i>	Korai tamariska

Mezőgazdasági, ipari területek fásítására alkalmas fajok	
<i>Acer campestre</i>	Mezei juhar
<i>Acer tataricum</i>	Tatár juhar
<i>Fraxinus excelsior</i>	Magas kőris
<i>Prunus padus</i>	Zselnicemeggy
<i>Pyrus pyraeaster</i>	Vadkörte
<i>Quercus robur</i>	Kocsányos tölgy
<i>Ulmus laevis</i>	Vénic-szil

Felhasznált irodalom

Könyvek:

- Schmidt Gábor, Varga Gábor (szerk.) (2004): Famutató tervezéshez, kivitelezéshez és fenntartáshoz. Sopron
- Schmidt Gábor (szerk.) (2003): Növények a kertépítészetben. Budapest, Mezőgazda Kiadó
- Dr. Jámbor Imre (1998): Zöldfelületrendezés I. Budapest, Kertépítészeti és Élelmiszeripari Egyetem Tájépítészeti, -védelmi és -fejlesztési Kar Kert- és Településépítészeti Tanszék
- Kerekes Sándor, Jámbor Imre (szerk.) (2012): Fenntartható fejlődés, Élhető régió, Élhető települési táj. Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem
- Ormos Imre (1967): A kerttervezés története és gyakorlata (Második, átdolgozott kiadás). Budapest, Mezőgazda Kiadó

Korábbi tervek:

Csanytelek Község Településfejlesztési Konceptiója, 2011.
Csanytelek Településfejlesztési Konceptiója és Stratégiai Programja, 2011.
Csanytelek Község Településrendezési Terve és Helyi Építési Szabályzata, 2005.
Csongrád megye területrendezési terve, 2012.

Vonatkozó hatályos jogszabályok